

Ý NGHĨA CỦA VIỆC ĐƯA TÁC PHẨM VĂN HỌC VÀO GIÁO DỤC THẨM MỸ CHO TRẺ MẦM NON

Trần Thị Phương Thảo
Khoa Mầm non - Trường Cao đẳng Sư phạm Nghệ An

Tóm tắt: Tổ chức hoạt động cho trẻ làm quen với tác phẩm văn học là phương tiện hữu hiệu giáo dục nghệ thuật cho trẻ. Nhờ sự sáng tạo độc đáo của người nghệ sỹ trong việc biểu đạt hiện thực bằng hình tượng nghệ thuật, cái đẹp vốn có trong thiên nhiên, trong đời sống đi vào văn học nghệ thuật đã làm nên những giá trị thẩm mỹ thể hiện một quan niệm về cái đẹp. Tuy nhiên, tổ chức hoạt động văn học nghệ thuật cho trẻ cần có những tác động sư phạm phù hợp, cần giúp trẻ cảm nhận được giá trị nội dung và hình thức tác phẩm, hình thành được ở trẻ khả năng cảm thụ văn học, để trẻ yêu thích văn học, thích tham gia vào các hoạt động mang tính chất văn học nghệ thuật... từ đó góp phần phát triển toàn diện nhân cách trẻ.

Từ khóa: Giáo dục thẩm mỹ, tác phẩm văn học, trẻ mầm non, ý nghĩa, giáo viên, cảm thụ

THE SIGNIFICANCE OF INTEGRATING LITERARY WORKS INTO AESTHETIC EDUCATION FOR PRESCHOOL CHILDREN

Tran Thi Phuong Thao
Faculty of Early Childhood - Nghe An College of Education

Abstract: Organizing activities for children to become familiar with literary works is an effective means of artistic education for them. Thanks to the unique creativity of artists in expressing reality through artistic imagery, the inherent beauty in nature and life reflected in literature and art has created aesthetic values that embody a concept of beauty. However, organizing literary and artistic activities for children requires appropriate pedagogical interventions. It is essential to help children perceive the value of both the content and form of literary works, develop their ability to appreciate literature, foster a love for literary works, and encourage participation in activities of a literary and artistic nature. This, in turn, contributes to the comprehensive development of children's personalities.

Keywords: Aesthetic education, literary works, preschool children, significance, teachers, appreciation

Nhận bài: 28/10/2024

Phản biện: 23/11/2024

Duyệt đăng: 28/11/2024

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Giáo dục thẩm mỹ là nhiệm vụ trọng tâm của giáo dục trẻ mầm non. Giáo dục thẩm mỹ là một bộ phận không thể tách rời hệ thống giáo dục chung đối với thế hệ trẻ. Giáo dục thẩm mỹ luôn đi liền với giáo dục đạo đức, trí tuệ... và giáo dục thẩm mỹ phải được thực hiện ngay từ lứa tuổi mẫu giáo nhằm góp phần phát triển toàn diện nhân cách trẻ. Đặc biệt, tuổi mẫu giáo là thời kỳ thuận lợi có thể coi là “cơ hội vàng” cho giáo dục thẩm mỹ, ngược lại chính giáo dục thẩm mỹ lại có khả năng kỳ diệu là tạo ra hiệu quả to lớn đối với sự hình thành và phát triển nhân cách con người trong thời đại mới.

Giáo dục thẩm mỹ phải được tiến hành một cách đồng bộ và có hệ thống. Tất cả các hoạt động của trẻ ở trường mầm non đều là phương tiện để giáo dục thẩm mỹ cho trẻ đặc biệt là: văn học, tạo hình, âm nhạc... là những môn có ưu thế rất lớn

đối với việc giáo dục thẩm mỹ. Cho trẻ làm quen với thế giới nghệ thuật được tạo nên bởi những hình tượng nghệ thuật đầy sức sống, đó là một lĩnh vực có nhiều khả năng hình thành và phát triển ở trẻ về nhận thức, tình cảm, thị hiếu thẩm mỹ và năng lực sáng tạo nghệ thuật. Vì vậy, nó giữ vị trí quan trọng trong hệ thống giáo dục thẩm mỹ cho trẻ em. Trong các bộ môn nghệ thuật, văn học là bộ môn nghệ thuật có đặc trưng rất riêng, có ưu thế rất riêng đối với việc giáo dục thẩm mỹ. Nhà giáo dục nổi tiếng người Nga A.I Xôrôkina đã nhận định: “Văn học nghệ thuật là một trong những phương tiện giáo dục thẩm mỹ cho trẻ.”

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Một số khái niệm

Tác phẩm văn học là khâu quan trọng nhất của khoa nghiên cứu văn học. Đó là công trình sáng

tạo của nhà văn, sử dụng phương tiện là ngôn từ, hình tượng nghệ thuật để gửi gắm thông điệp về con người và cuộc đời. Tác phẩm văn học có thể tồn tại dưới phương diện là ngôn bản truyền miệng hoặc hình thức văn bản được ghi lại bằng văn tự cụ thể; có thể được tạo thành bằng văn vần (và thơ) hoặc văn xuôi; và được xếp vào các thể loại nhất định (như tự sự, trữ tình, kịch, nhật ký, ký, tùy bút) hay một thể tài văn học nhất định (như hài kịch, bi kịch, thơ trào phúng, thơ tự do, truyện tiểu lâm, truyện ngắn, tiểu thuyết...). Với đối tượng là trẻ em mầm non, những tác phẩm dành cho trẻ thường là những bài thơ, câu chuyện có nội dung đơn giản, ngắn gọn, dễ nhớ và dễ hiểu.

Cho trẻ làm quen với tác phẩm văn học là giúp trẻ cảm nhận sự độc đáo của phong cách nghệ thuật và vẻ đẹp riêng của nội dung hình thức văn chương.

Hoạt động cho trẻ làm quen với tác phẩm văn học chỉ ra mức độ, giới hạn, yêu cầu của việc cho trẻ làm quen với tác phẩm văn học qua nghệ thuật đọc và kể chuyện của cô giáo. Hoạt động này nhằm dẫn dắt, hướng dẫn trẻ cảm nhận những giá trị nội dung, nghệ thuật phong phú trong tác phẩm, khơi gợi ở trẻ sự rung động hứng thú đối với văn học, có ấn tượng về những hình tượng nghệ thuật, cái hay cái đẹp của tác phẩm và thể hiện sự cảm nhận đó qua các hoạt động mang tính chất văn học nghệ thuật như đọc thơ, kể chuyện, chơi trò chơi đóng kịch; cao hơn là tiến tới sáng tạo ra những vần thơ, câu chuyện theo tưởng tượng của mình, góp phần hình thành và phát triển toàn diện nhân cách trẻ.

2.2. Đặc điểm tiếp nhận tác phẩm văn học của trẻ em

Trẻ mầm non mới chỉ dừng lại ở mức độ “làm quen với tác phẩm văn học” vì sự tiếp nhận tác phẩm văn học của trẻ còn phụ thuộc vào sự tiếp nhận của người khác. Trẻ không thể tự mình đọc trực tiếp tác phẩm mà trẻ được làm quen với tác phẩm văn học thông qua lời đọc, kể và sự cảm thụ của giáo viên. Giáo viên phải cảm thụ tốt, phải biết khai thác được hệ thống câu hỏi một cách thông minh mới dẫn trẻ được vào thế giới văn học, cảm nhận được giá trị nghệ thuật của tác phẩm. Muốn hình thành cảm thụ nghệ thuật ở trẻ, tác phẩm đem đến cho trẻ cũng cần được lựa chọn kỹ càng. Tác phẩm văn học cho trẻ là yếu tố có ý nghĩa quyết định gây ấn tượng rất mạnh mẽ trong cuộc đời mỗi con người. Thế giới phong

phú trước trẻ em, chúng không thể định hướng được, những câu chuyện, bài thơ... là phương tiện cứu cánh cho trẻ, giúp trẻ định hướng trong môi trường xung quanh, giải quyết được mỗi băn khoăn lo lắng của trẻ. Những bài học đầu tiên trở nên thấm thía rất nhiều đối với trẻ em, thu hoạch ấy có thể theo trẻ đi suốt cuộc đời. Trong cuộc sống, những gì thu lượm được từ ấn tượng ban đầu thường rất sâu đậm:

“Chẳng đâu bằng chính nhà em
Có đàn chim sẻ bên thềm líu lo
Có nàng gà mái hoa mơ
Cục ta cục tác khi vừa đẻ xong”

.....

Nếu đem đến cho trẻ em những tác phẩm văn học vui tươi rục rờ, nó sẽ gây cho cuộc sống của trẻ màu sắc vui vẻ, tràn đầy hạnh phúc. Cảm thụ những tác phẩm văn học đầu tiên trong cuộc đời gây ấn tượng tốt sẽ tạo nên tình cảm yêu văn học, dễ cảm xúc với các hình tượng văn học, tạo nên tính nhạy cảm dù sau này làm việc ở lĩnh vực nào, kể cả lĩnh vực khoa học. Yêu thích văn học tạo cho trẻ vốn từ ngữ phong phú, cùng với cảm xúc dồi dào, trẻ sẽ thể hiện cảm xúc đó vào trong văn học, sáng tác văn học phục vụ cho cuộc sống.

Tiếp nhận văn học của trẻ mang tính tập thể, cô giáo đọc hoặc kể cho cả lớp nghe. Cách tiếp cận này khiến trẻ dễ bị phân tán sự chú ý do bị bạn quấy rầy, đặc biệt trẻ không thể tự do bộc lộ những phản ứng cảm xúc của mình của mình về tác phẩm. Tuy chưa tự mình trực tiếp đọc tác phẩm, nhưng bằng con đường truyền thụ thông qua ngôn ngữ nói của giáo viên, trẻ mẫu giáo có thể tiếp nhận được những giá trị phong phú chứa đựng trong sự hoàn chỉnh thống nhất nội tại giữa nội dung và hình thức nghệ thuật tác phẩm văn học.

Tiếp nhận văn học phụ thuộc vào sự lớn khôn, vào kinh nghiệm sống trẻ có được trong quá trình phát triển. Trong các nghiên cứu về lĩnh vực này, nhận ra khả năng to lớn của trẻ, nhất là trẻ mẫu giáo lớn, trong việc tiếp nhận văn học dưới tác động của giáo dục. Trẻ dưới hai tuổi khi tiếp nhận tác phẩm văn học, chỉ dừng lại ở mức hiểu từ ngữ riêng biệt biểu thị tên gọi hành động vật thể. Trẻ 2 tuổi có khả năng hiểu được nội dung tác phẩm nghệ thuật không phức tạp lắm. Trẻ 3 - 4 tuổi khi nghe kể những câu chuyện mang tính hài hước đã biểu hiện hành động điệu bộ cho thấy chúng

hiều không chỉ nội dung mà cả sự bất bình thường của những tình tiết có tính hài hước của tác phẩm. Trẻ 4 - 5 tuổi lại có khả năng xâm nhập sâu hơn vào nội dung tác phẩm, xác định được thái độ đối với nhân vật, sự kiện phản ánh trong tác phẩm. Trẻ 5 - 6 tuổi cảm nhận thẩm mỹ đã có một bước phát triển trong tiếp nhận văn học. Sự tiếp nhận tác phẩm đầy đủ hoàn thiện hơn, biểu hiện trước tiên là sự hiểu biết những câu chuyện cổ, bài thơ, những đoạn văn xuôi hay sự làm giàu tình cảm qua quá trình tích lũy hình tượng nghệ thuật. Từ đó, trẻ biết cảm thông với số phận nhân vật, biết hồi hộp, lo lắng, suy nghĩ về những gì diễn ra trong tác phẩm... Cảm nhận về hình tượng nghệ thuật phong phú làm tăng thêm cảm hứng và sự nhạy cảm của trẻ.

Tiếp nhận văn học của trẻ mẫu giáo chịu tác động của các yếu tố tâm lý. Trẻ mẫu giáo đã xuất hiện những hình thức hoạt động tâm lý thâm nhập vào thế giới tác phẩm văn học. Rất nhiều đặc điểm tâm lý ảnh hưởng đến sự tiếp nhận văn học của trẻ. Như trẻ nhỏ bản chất giàu xúc cảm và tình cảm đó là nét tâm lý nổi bật khiến trẻ nhanh chóng biểu hiện xúc cảm tình cảm khi nghe, đọc tác phẩm. Khả năng làm chủ mình của trẻ rất mong manh nên những hình tượng nghệ thuật tác động đến trẻ rất mạnh mẽ, trẻ có thể khóc hồn nhiên trước cảnh thương tâm, hay có thể cười vui vẻ trước cảnh tượng hài hước... Có lẽ vì vậy mà trẻ em ngạc nhiên trước cuộc sống, dễ xúc cảm và thật dồi dào cảm xúc khi nghe tác phẩm văn học.

2.3. Ý nghĩa của việc đưa tác phẩm văn học trong giáo dục thẩm mỹ cho trẻ Mẫu non

Tổ chức hoạt động cho trẻ làm quen với tác phẩm văn học (LQVTPVH) góp phần mở rộng nhận thức, phát triển trí tuệ, góp phần giáo dục đạo đức, phát triển ngôn ngữ, phát triển ở trẻ hứng thú “đọc sách”, kỹ năng đọc và kể tác phẩm, đặc biệt góp phần giáo dục thẩm mỹ cho trẻ.

Tổ chức hoạt động cho trẻ LQVTPVH là phương tiện hữu hiệu giáo dục nghệ thuật cho trẻ. Vì nhờ sự sáng tạo độc đáo của người nghệ sỹ trong việc biểu đạt hiện thực bằng hình tượng nghệ thuật, cái đẹp vốn có trong thiên nhiên, trong đời sống đi vào văn học nghệ thuật đã làm nên những giá trị thẩm mỹ thể hiện một quan niệm về cái đẹp. Nhiều tác phẩm mang lại một vẻ đẹp mới của âm thanh, màu sắc, ngôn ngữ, làm giàu thêm đời sống tinh thần con người. Nhờ vậy, phong

cảnh, sự vật, con người trong tác phẩm trở nên rất đẹp và có sức hấp dẫn riêng, nó làm thỏa mãn nhu cầu thẩm mỹ của trẻ em. Hơn ai hết, trẻ em luôn bị cuốn hút bởi cái đẹp và hướng tới cái đẹp. Bài thơ “Hoa phượng” của Lê Huy Hoà đã thể hiện rõ điều này:

“Hôm qua còn lấm tẩm	Cả dãy phố nhà mình
Chen lẫn màu lá xanh	Một trời hoa phượng đỏ
Sáng nay bùng lửa thắm	Hay đêm qua không ngủ
Rừng rực cháy trên cành	Chị gió quạt cho mây
Bà ơi sao mà nhanh	Hay mặt trời ủ lửa
Phượng nở nghìn mát lửa	Cho hoa bùng hôm nay”

Những hình tượng tươi sáng trong tác phẩm, những bức tranh thiên nhiên giàu chất thơ được vẽ nên bằng ngôn ngữ sẽ tạo cho trẻ sự nhạy cảm thẩm mỹ, tâm hồn, tình cảm cao đẹp, sự phong phú của đời sống tinh thần. Có thể nói văn học chính là nơi nuôi dưỡng cảm xúc thẩm mỹ, nơi giữ gìn phát triển chất nghệ sỹ vốn có trong tâm hồn trẻ thơ đồng thời nuôi dưỡng tấm lòng hồn hậu, biết yêu cái tốt, ghét cái xấu một cách rõ rệt như Eliot W. Eisner đã từng nói: “Giáo dục thẩm mỹ chính là giáo dục đạo đức cho con người trong và thông qua nghệ thuật”.

Khi cho trẻ tiếp xúc với tác phẩm văn học, trẻ không chỉ cảm nhận được cái đẹp của nghệ thuật mà còn khám phá cái đẹp trong thiên nhiên, trong đời sống. Văn học khơi dậy và tiếp sức cho những rung động về cái đẹp, nơi nuôi dưỡng cho tâm hồn trẻ sự trong sáng nhạy cảm với vẻ đẹp của “giọt sương long lanh chạy”. Văn học chính là nơi nuôi dưỡng cảm xúc thẩm mỹ, gìn giữ, phát triển chất nghệ sỹ vốn có trong mỗi tâm hồn trẻ thơ. Bài thơ “Ông mặt trời” của Ngô Thị Bích Hiền sáng tác khi em mới 6 tuổi và đã được giải nhất cuộc thi thơ ở Ấn Độ là một minh chứng cho điều đó.

Ông mặt trời óng ánh	Em nhíu mắt nhìn ông
Toả nắng hai mẹ con	Ông ở trên cao nhé
Bóng con và bóng mẹ	Cháu ở dưới này thôi
Dắt nhau đi trên đường	Hai ông cháu cùng cười
Ông nhíu mắt nhìn em	Mẹ cười đi bên cạnh.

Khi sự cảm thụ nghệ thuật sâu sắc khơi dậy cảm xúc thẩm mỹ, dẫn đến việc đánh giá giá trị thẩm mỹ. Để đạt được sự đánh giá giá trị thẩm mỹ, phải dựa trên nền tảng giáo dục, hoạt động học tập một cách có hệ thống, hoạt động nhận thức rất sâu sắc về lĩnh vực đó. Toàn bộ sự khẳng định thẩm mỹ, đánh giá thẩm mỹ tạo nên thị hiếu thẩm mỹ. Thị hiếu thẩm mỹ gắn với trình độ văn hóa, sự phong

phú của trí tưởng tượng, lý tưởng mục đích của mỗi cá nhân. Đó là thể hiện khát vọng vươn tới cái đẹp. Con người đặt tất cả tâm trí và khát vọng đề đòi hỏi rất cao với cuộc sống, hiện thực hóa cái đẹp vào cuộc sống. Chẳng hạn khi cảm nhận bài thơ “Hoa kết trái” của Thu Hà trong chương trình mẫu giáo giành cho trẻ 4 -5 tuổi:

Hoa cà tím tím	Hoa mạn trắng tinh
Hoa mướp vàng vàng	Rung rinh trước gió
Hoa lựu chói chang	Này các bạn nhỏ
Đỏ như đóm lửa	Đừng hái hoa tươi
Hoa vùng nho nhỏ	Hoa yêu mọi người
Hoa đỗ xinh xinh	Nên hoa kết trái.

Trẻ muốn biến thành bức tranh đẹp về các loài hoa, rồi lại muốn thể hiện cái đẹp đó vào cuộc sống: may một bộ quần áo có nhiều hoa đẹp, trồng một vườn hoa trước cửa, cắm một lọ hoa đẹp trong phòng... Hoạt động thẩm mỹ thường xuyên được chuyên hóa từ những giải pháp sáng tạo để có những kết quả độc đáo tạo nhân cách. Thẩm mỹ sáng tạo nên tình yêu cuộc sống, tinh thần lạc quan. Cả hai yếu tố con người và nghệ thuật, nghệ thuật và con người có mối quan hệ chặt chẽ với nhau, phát triển mối quan hệ tích cực đó tạo nên cái đẹp - tạo nên nhân cách con người.

Có thể khẳng định, cho trẻ tiếp xúc với tác phẩm văn học nghệ thuật không chỉ nuôi dưỡng xúc cảm thẩm mỹ cho trẻ với tác phẩm khi nghe cô đọc, kể tác phẩm mà cho trẻ tiếp xúc nhiều với tác phẩm nghệ thuật sẽ nảy sinh năng lực tự hoạt động và sáng tạo nghệ thuật. Do đó, các nhà sư phạm khi tổ chức hoạt động văn học nghệ thuật cho trẻ cần có những tác động sư phạm phù hợp, cần giúp trẻ cảm nhận được giá trị nội dung và hình thức tác phẩm, hình thành được ở trẻ khả năng cảm thụ văn học, để trẻ yêu thích văn học, thích tham gia vào các hoạt động mang tính chất văn học nghệ thuật...từ đó góp phần phát triển toàn diện nhân cách trẻ.

III. KẾT LUẬN

Từ lý luận và thực tiễn về giáo dục thẩm mỹ và

vai trò của giáo dục thẩm mỹ đối với việc hình thành nhân cách cho trẻ mẫu giáo, chúng ta có thể khẳng định nhiệm vụ đầu tiên và quan trọng của giáo dục mẫu giáo là giáo dục thẩm mỹ, tận dụng và phát huy “cái đẹp” trong cuộc sống trong thiên nhiên và trong nghệ thuật để làm giàu thế giới tinh thần cho trẻ thơ.

Để có thể thực hiện tốt nhiệm vụ giáo dục thẩm mỹ cho trẻ ở trường mầm non, trước hết các nhà quản lý và giáo viên cần phối hợp chặt chẽ để tạo ra cho các cháu một môi trường thẩm mỹ - môi trường của “cái đẹp”. Từ đồ dùng, đồ chơi, trang trí chỗ sinh hoạt; từ cách tổ chức hoạt động cho trẻ đến hoạt động của chính người lớn; từ cách ăn mặc, nói năng, dáng điệu đến cách ứng xử giữa người lớn với nhau và giữa người lớn với trẻ em... Tất cả đều phải được người giáo viên tổ chức sao cho đẹp mắt mới khơi dậy được ở trẻ những xúc cảm thẩm mỹ, tăng thêm lòng hào hứng và tích cực cho trẻ trong mọi hoạt động hàng ngày.

Hơn nữa, giáo viên không chỉ biết lựa chọn, sưu tầm, hay sáng tác nhiều tác phẩm văn học nghệ thuật hay cung cấp cho trẻ vốn văn học phong phú mà người giáo viên mầm non phải có trình độ văn học, nắm được các phương pháp và biết tổ chức tốt quá trình dạy học, quá trình cho trẻ làm quen với văn học.

Giáo viên có thể kết hợp với gia đình và các tổ chức xã hội khác tham gia vào việc xây dựng thư viện cho trẻ ở trường mầm non, nhằm tạo môi trường văn học và nền nếp thói quen đọc sách, truyện cho trẻ ngay từ nhỏ.

Không những thế, một giáo viên mầm non giỏi là phải biết tận dụng được hầu hết thời gian hoạt động và “lao động” của trẻ nhỏ ở trường mầm non để giúp trẻ cảm nhận cái đẹp, yêu quý, bảo vệ và sáng tạo ra cái đẹp, như vẽ một bức tranh tặng cô, xếp lại chỗ chơi cho gọn gàng, sạch sẽ, khi chơi xong, đọc thơ, kể chuyện... Đó chính là khởi đầu của mọi sự sáng tạo hay nói đúng hơn là hoạt động “tiền sáng tạo” rất cần cho bất cứ ai, dù sau này họ trở thành một người nghệ sỹ, một nhà bác học, một người công nhân hay chỉ đơn thuần là một người nông dân.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Hà Nguyễn Kim Giang - Phương pháp tổ chức hoạt động làm quen với tác phẩm văn học. NXB Giáo dục, Hà Nội, 2018.
 Hà Nguyễn Kim Giang - Cho trẻ làm quen với tác phẩm văn học. Một số vấn đề về lý luận và thực tiễn. NXB ĐHQG Hà Nội, 2006.
 Phạm Minh Hạc - Tâm lý học Vygôtxky, NXB Giáo dục, 1997.
 Phan Việt Hoa - Một số biện pháp bồi dưỡng cảm xúc thẩm mỹ cho trẻ mẫu giáo thông qua hoạt động tạo hình. Luận án phó Tiến sỹ khoa học tâm lý học sư phạm.
 Phan Việt Hoa, Nguyễn Thị Hoàng Yến - Mĩ học và giáo dục thẩm mỹ. NXB ĐHQG HN, 2005.
 Đỗ Văn Khang (Chủ biên) - Mỹ học đại cương. NXBQG Hà Nội, 2002